

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 14/2010 vp

Hallituksen esitys laeiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain ja lääkelain 54 a ja 54 e §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 6 päivänä lokakuuta 2009 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laeiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain ja lääkelain 54 a ja 54 e §:n muuttamisesta (HE 180/2009 vp).

Eduskunta-aloitteet

Esityksen yhteydessä valiokunta on käsitellyt seuraavat aloitteet:

— lakialoitteen laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta (LA 111/2008 vp — Hannakaisa Heikkinen /kesk ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 19 päivänä helmikuuta 2009,

— lakialoitteen laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta (LA 115/2008 vp — Sanna Lauslahti /kok ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 19 päivänä helmikuuta 2009,

— lakialoitteen laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain 2 §:n 3 a kohdan ja 10 a §:n 1 momentin kumoamisesta (LA 133/2008 vp — Ulla-Maj Wideroos /r ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 19 päivänä helmikuuta 2009,

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon

(PeVL 21/2010 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Ismo Tuominen, sosiaali- ja terveysministeriö
- lainsäädäntöneuvos Lena Andersson, oikeusministeriö
- poliisitarkastaja Antti Simanainen, sisäasiainministeriö
- neuvotteleva virkamies Mikko Huuskonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- lakimies Johanna Haapala-Mrena ja ylitarkastaja Pertti Metiäinen, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira
- pääjohtaja Pekka Puska ja ylilääkäri Antero Heloma, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- tullilylitarkastaja Juha Vilkkö, Tullihallitus
- dosentti Outi Salminen, Helsingin yliopisto
- johtava ympäristötarkastaja Markku Viinikka, Helsingin kaupungin ympäristökeskus
- järjestöjohtaja Mervi Puolanne, Hengitysliitto Heli ry
- 1. varapuheenjohtaja Jaana Ylitalo, Palvelualojen ammattiliitto PAM ry
- ylilääkäri Matti Rautalahti, Syöpäjärjestöt
- päälakimies Anu Kärkkäinen, Suomen Kiinteistöliitto ry
- professori, ylilääkäri Henrik Riska, Suomen Keuhkolääkäriyhdistys ry

- varatoimitusjohtaja Veli-Matti Aittoniemi, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
 - johtaja Ilkka Nieminen, Päivittäistavarakauppa ry
 - hallituksen jäsen Lauri Mäkinen ja asiamies Paavo Heiskanen, Tupakkateollisuusliitto ry
 - johtaja Mikael von Rabenau, Philip Morris Finland Oy
 - puheenjohtaja Olli Simonen, Lääkärit tupakkaa vastaan -verkosto
 - tupakkatyöryhmän puheenjohtaja Ilkka Oksala.
- Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet
- työ- ja elinkeinoministeriö
 - Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea
 - Suomen Kuntaliitto.

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITTEET

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annettua lakia ja lääkelakia.

Tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien esilläpito vähittäismyymyyspaikassa kiellettäisiin. Tupakkatuotteita ei saisi myydä eikä muutoin luovuttaa alle 18-vuotiaille, joilta myös kiellettäisiin tupakkatuotteiden maahantuonti ja hallussapito. Tupakkatuotteiden myyjälle säädettäisiin 18 vuoden ikäraja. Tupakointikieltoja laajennettaisiin muun muassa lasten ja nuorten käytössä olevissa tiloissa ja ajoneuvoissa, asuinkiinteistöjen yhteisissä tiloissa, ulkotiloissa järjestettävissä tilaisuuksissa ja hotellihuoneissa. Suussa käytettävän tupakan maahantuonti, myynti ja muu luovuttaminen kiellettäisiin, mutta sitä saisi kuitenkin tuoda maahan omaa henkilökohtaista käyttöä varten matkatavarana rajoitetun määrän. Tupakkatuotteiden vähittäismyynti automaattisesta myyntilaitteesta kiellettäisiin.

Tupakan myyntirikoksen rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai enintään kuutta kuukautta vankeutta. Myyntirikoksena rangaistavaksi säädettäisiin tupakkatuotteen tai tupakointivälineen myyminen, muu vastiketta vastaan luovuttaminen taikka välittäminen alle 18-vuotiaalle sekä suussa käytettävän tupakkatuotteen myyminen, muu vastiketta vastaan luovuttaminen tai välittäminen. Tupakkatuotteen maahantuonti alle 18-vuotiaana sekä suussa käytettävän tupakkatuotteen lain vastainen maahantuonti eh-

dotetaan rangaistavaksi tupakkatuoterikkomuksena.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain nimike muutettaisiin tupakkalaiksi samalla, kun tavoitesäännös uudistettaisiin. Voimassa olevassa laissa olevat maininnat Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksesta muutettaisiin vuoden 2009 alusta toimintansa aloittaneeksi Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastoksi.

Läkelakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että nikotiinivalmisteita voitaisiin kauppohenkilöiden ja huoltoasemien lisäksi myydä myös ravitsemisliikkeissä.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan keväällä 2010. Tupakkatuotteiden esilläpitoa koskevalle kiellolle samoin kuin hotellihuoneiden tupakointirajoituksille säädettäisiin kuitenkin kahden vuoden siirtymäaika. Tupakan myynti automaattisesta myyntilaitteesta kiellettäisiin neljän vuoden siirtymäajalla.

Lakialoitteet

Lakialoitteessa LA 111/2008 vp ehdotetaan tupakkalain rangaistussäännöksiä muutettaviksi.

Lakialoitteessa LA 115/2008 vp ehdotetaan, että alle 18-vuotias ei saa pitää hallussaan eikä kuljettaa tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä.

Lakialoitteessa LA 133/2008 vp ehdotetaan nuuskan maahantuonti-, myymis- ja luovuttamiskiellon kumoamista.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Lain tavoite

Voimassa olevan lain tavoite tupakoinnin vähentämisestä ehdotetaan muutettavaksi tavoitteeksi tupakkatuotteiden käytön loppumisesta. Tavoitteeseen pyritään pääsemään siten, että nuoret eivät lainkaan aloittaisi tupakointia ja että nykyiset tupakoitsijat vähentäisivät ja lopulta lopettaisivat tupakoinnin. Perustelujen mukaan tavoitteen julkilausuminen on tärkeää muun muassa siksi, että tupakkatuotteita valmistavat ja myyvät tahot voivat kaikin tavoin varautua siihen, että terveysvalistuksen tehostamisen lisäksi myös tupakkatuotteiden valmistusta, jakelua ja tarjontaa rajoitetaan jatkossa yhä enemmän.

Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että lain soveltamisessa tulee huolehtia siitä, ettei tavoitesäännöstä käytetä perusoikeuksia rajoittavien tulkintojen tukena. Vaikka tupakkalain voimassa olevilla ja muutettaviksi ehdotetuilla säännöksillä ei yksin saavuteta tupakkatuotteiden käytön loppumisen tavoitetta, pitää valiokunta selkeän tavoitteen asettamista tärkeänä.

Erityisesti lasten ja nuorten tupakoinnin aloittamisen ehkäiseminen on tupakoinnin loppumisen kannalta keskeistä. Esityksessä on useita ehdotuksia, joilla pyritään rajoittamaan tupakointia lasten ja nuorten kasvuympäristössä ja vähentämään tupakoinnin aloittamisen edellytyksiä. Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan 14—18-vuotiaiden tupakoivien poikien osuus on 1990-luvulta alkaen hitaasti pienentynyt ja tyttöjen tupakointi on nykyisin hieman yleisempää kuin poikien (osuudet 19 ja 20 prosenttia ikäluokasta). Tähänastisilla myyntikielloilla on arvioiden mukaan pystytty vaikuttamaan eniten nuorimpien ikäluokkien tupakkaostojen ja tupakoinnin vähentämiseen.

Arviolta 7 prosenttia alle 15-vuotiaista lapsista altistuu kotona tupakansavulle. Savulle altistuminen lisää lapsen alttiutta sairastua hengitystieinfektioihin, kuten korvatulehduksiin, keuhkoputkentulehdukseen ja keuhkokuumeeseen.

Vanhempien tupakointi lisää lapsen riskiä sairastua astmaan ja pahentaa jo syntynyttä astmaa. Valiokunta pitää tärkeänä, että lakiehdotuksilla pyritään edistämään lapsen oikeutta puhtaaseen hengitysilmaan muun muassa kotona, perhepäivähoidossa, erilaisissa yleisötilaisuuksissa ja yksityisautoissa.

Tupakointi on myös tärkein sosioekonomisia terveyseroja selittävä tekijä. Työntekijämiehistä noin 30 prosenttia tupakoi päivittäin ja työntekijänaisista 19 prosenttia, kun toimihenkilöillä vastaavat luvut ovat 11 ja 8 prosenttia. Ammattiin opiskelevista nuorista yli 41 prosenttia ja lukiolaisista 13 prosenttia tupakoi päivittäin. Valiokunta katsoo, että tupakkalainsäädännön lisäksi tupakasta aiheutuvia terveyseroja on pyrittävä pienentämään muun muassa korottamalla edelleen asteittain tupakan ja alkoholin veroja sekä lisäämällä ja kohdentamalla tupakoinnin terveysvaaroista kertovaa informaatiota esimerkiksi terveystiedon opetuksessa.

Tupakkatuotteiden saatavuuden rajoittamisen lapsilta

Lasten tupakkatuotteiden saatavuutta on nykyisin rajoitettu vain elinkeinotoiminnassa tapahtuvassa myynnissä. Ehdotettujen tupakkalain 10 ja 11 §:n muutosten jälkeen myöskään yksityishenkilöt eivät saa lain mukaan myydä, välittää tai tarjota tupakkatuotteita alaikäiselle. Samoin kielletään tupakkatuotteiden maahantuonti ja hallussapito alaikäisiltä. Vastaavanlaiset alkoholijuomia koskevat kiellot on säädetty jo aikaisemmin. Valiokunta katsoo, että näiden kieltojen noudattamisen valvontaan liittyvistä ongelmista huolimatta niillä on huomattava merkitys sekä käyttäytymisnormien muodostumisen että tupakoinnin vastaisen kasvatuksen kannalta.

Tupakkatuotteiden hallussapidon kieltä ei ehdoteta rangaistavaksi eikä myöskään poliisin valvottavaksi. Kielloilla tuetaan kuitenkin erityisesti koulujen ja muiden oppilaitosten samoin kuin seurakuntien, urheiluseurojen ja nuorisotyön ohjaajien päätöksentekoa lasten ja nuorten tupakoinnin rajoittamiseksi.

Valiokunta toteaa, että kieltojen ja niiden rikkomista koskevien rangaistussäännösten soveltamisen kannalta on välttämätöntä, että vähittäismyynnin henkilökunnalle järjestetään riittävä perehdytys tupakkalainsäädännön vaatimuksiin. Kieltojen vastaisten tekojen rangaistavuus edellyttää edelleen tahallisuutta, eikä esimerkiksi kaupan myyjän toimintaa pidettäisi rangaistavana tilanteessa, jossa tämä taitavasti väärennetyn henkilötodistuksen perusteella erehtyy asiakkaan iästä. Elinkeinoharjoittajan on myös varmistettava omavalvontasuunnitelmalla, että tupakkatuotteita ei luovuteta lapsille. Kaupan kannalta rangaistusvastuuta merkittävämpiä ovat vähittäismyyntilupaan kohdistuvat seuraamukset, kuten luvan peruuttaminen. Valiokunta kiirehtii kuitenkin jälleen tupakkalain rangaistussäännösten uudistamista rikoslain kokonaisuudistuksen mukaisiksi.

Tupakan saatavuuden muu rajoittaminen

Tupakkatuotteiden myynti automaattisesta myyntilaitteesta kielletään noin neljän vuoden siirtymäajan jälkeen. Valiokunta toteaa, että kiello vähentää tupakan saatavuutta erityisesti alaikäisiltä, mutta vähentää myös osaltaan tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien näkyvyyttä.

Suussa käytettävän tupakan eli nuuskan elinkeinotoiminnassa tapahtuva maahantuonti, myynti ja muu luovuttaminen ovat nykyisin kiellettyjä. Ehdotuksen mukaan nuuskan saatavuutta rajoitetaan siten, että yksityishenkilö voi tuoda omaan henkilökohtaiseen käyttöönsä nuuskaa ulkomailta maahan saapuessaan enintään 30 rasiaa (à 50 g). Muuten nuuskan maahantuonti, myynti ja luovuttaminen ovat kiellettyjä.

Valiokunta pitää nuuskan sallitun matkustajatuonnin rajoja korkeina verrattuna savukkeiden ja irtotupakan vastaaviin tuontirajoituksiin. Maahantuontikielto voi myös aiheuttaa valvontaongelmia Ahvenanmaan lainsäädännön vuoksi, koska ehdotettu kiello koskee maahantuontia Suomeen, mutta ei Ahvenanmaan maakuntaan. Käytännössä tämän epäkohdan merkitystä vähentävät varustamojen vapaaehtoiset rajoitukset nuuskan myynnille Itämeren liikenteessä. Valio-

kunnan käsityksen mukaan nuuskan maahantuonnin rajoitusten toimivuutta on seurattava ja arvioitava sääntelyn tarkoituksenmukaisuutta myös harmaiden markkinoiden syntyminen estämiseksi.

Tupakkatuotteiden maahantuonnin ja myynnin rajoittaminen voivat myös salakuljetuksen ja matkustajatuonnin lisääntymisen vuoksi lisätä valvonnan tarvetta ja vähentää valmisteveroista saatavia tuloja. Valiokunta toteaa, että samoin kuin valmisteverojen korotuksissa, on myös tupakan saatavuuden rajoittamisessa syytä edetä asteittain siten, että rajoitusten terveystaloudelliset hyödyt pysyvät matkustajatuonnista ja salakuljetuksesta aiheutuvia haittoja suurempina.

Tupakointikiellot

Väestön suojaaminen tahattomalta tupakansavulle altistumiselta on edennyt vähitellen vuoden 1977 julkisten tilojen ja yleisten kulkuneuvojen tupakointikielloista ravintoloiden savuttomuuteen vuonna 2007. Työpaikat tulivat pääsääntöisesti savuttomiksi vasta noin 15 vuotta sitten. Hallituksen esityksessä on ehdotettu kieltoja laajennettaviksi eräisiin tilanteisiin, joissa tupakointi on yleensä vähäisempää mutta joissa arvioidaan kiellolla kuitenkin voitavan edelleen vähentää lasten ja muiden sivullisten henkilöiden altistumista savulle. Kieltojen arvioidaan myös vähentävän tupakoinnin yleistä hyväksyttävyyttä.

Valiokunta pitää erittäin kannatettavina erityisesti lasten savulta suojaamiseksi ehdotettuja kieltoja tupakoida perhepäivähoitopaikoissa ja eräissä laitoksissa lapsille tarkoitetuissa tiloissa samoin kuin yksityisautoissa lasten läsnä ollessa. Valiokunta pitää tärkeänä, että lainsäädännön keinoin suojellaan lasten terveyttä muun muassa edistämällä lapsen oikeutta savuttomaan ympäristöön.

Kuten perustuslakivaliokunta totesi, on perhepäivähoitopaikan sisätiloissa tupakoinnin kiellon tarkoituksena suojata hyvin pieniä lapsia altistumiselta tupakansavulle. Sääntelyn oikeasuhtaisuutta arvioitaessa on lausunnon mukaan otettava huomioon erityisesti lasten ikä sekä se, että perhepäivähoitopaikassa tupakansavulle

altistuminen on hoitajan tupakoidessa sisätiloissa toistuvaa ja pitkäaikaista. Perustuslakivaliokunnan mielestä kotirauhan suojan varsinainen ydin ei vaarannu tarkastettaessa tiloja, joissa harjoitetaan ammattitoimintaa. Perustuslakivaliokunta piti tässä tapauksessa pienten lasten hyvinvoinnin turvaamista hyväksyttävänä perusteena kotirauhan rajoittamiselle.

Sen sijaan tupakoinnin kieltäminen esimerkiksi yksityisautossa lasten läsnä ollessa edellyttää perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan perustuslain säätämisyjärjestystä. Lausunnon mukaan viranomaisten puuttuminen tällaiseen toimintaan (tupakointiin esimerkiksi yksityisautossa lasten läsnä ollessa) kajoaa varsin syvälle yksityiselämän piiriin. Yksityisauton sisätilojen mahdollinen tarkastus ei lausunnon mukaan enää olisi oikeassa suhteessa toimenpiteellä tavoiteltuun päämäärään nähden. Erytistapauksena käsiteltiin kiellon kohdistumista tupakointiin asuntovaunuissa, jotka kuuluvat kotirauhan piiriin, vaikka lausunnon mukaan jäävät kotirauhan eräänlaiselle reuna-alueelle. Perustuslakivaliokunta katsoi, että säännöksen päämäärä on saavutettavissa lainsäädäntöä lievemmin keinoin terveystarkastuksella ja asennekasvatuksella.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta toteaa, että myös autossa tupakointi lasten läsnä ollessa voi kohdistua hyvin pieniin lapsiin ja olla lasten kuljettamisen yhteydessä päivittäistä ja toistuvaa useiden vuosien ajan. Tupakointi tällaisessa pienessä tilassa myös tehostaa erityisesti lasten ja nuorten savulle altistumista merkittävästi. Se, että tupakoinnin haitoista voivat joutua kärsimään myös muut kuin hyvin pienet lapset, ei valiokunnan käsityksen mukaan vähennä toiminnan moitittavuutta. Asuntovaunujen ja yksityisautojen sisätilat olisi sinänsä mahdollista jättää perustuslakivaliokunnan lausunnossa käsitellyn viranomaisten tarkastusoikeuden ulkopuolelle. Perustuslakivaliokunta katsoi, että muiden kuluneuvojen sisätilojen poistaminen kiellon piiristä on edellytyksenä tavallisen lain säätämisyjärjestyksen käyttämiselle. Kanta perustui kokonaisarviointiin säännöksen puuttumisesta perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapau-

teen ja 10 §:ssä säädettyyn yksityiselämän suojaan. Vaikka sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta pitää lakiehdotusta lasten hyvinvoinnin turvaamisen kannalta tarkoituksenmukaisena, ei valiokunta perustuslakivaliokunnan lausunnon vuoksi ehdota yksityisautossa tupakointikiellon uudelleen muotoilua tämän lakiehdotuksen käsittelyn yhteydessä vaan kiellon poistamista tältä osin lakiehdotuksen 12 §:stä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tutkimuksissa on saatu vahvoja viitteitä siitä, että tupakointi autossa ajon aikana on esimerkiksi matkapuhelimeen puhumista suurempi liikenneturvallisuusriski. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että autossa tupakoinnin vaarallisuuteen kiinnitetään lainsäädännön ja viranomaistoiminnan kehittämisessä huomiota myös tästä näkökulmasta. Valiokunta katsoo lisäksi, että autossa tupakoinnin vaaroihin on syytä kiinnittää erityistä huomiota ja jakaa asiaa koskevaa tietoa terveyden edistämistä koskevassa viestinnässä ja esimerkiksi lastenneuvoloissa.

Tupakointirajoitukset yleisötilaisuuksissa ja asuinkiinteistöissä

Tupakkalain 12 §:n 8 kohtaan ehdotetun kiellon tarkoituksena on varmistaa, ettei kenenkään tarvitsisi yleisötilaisuudessa tahtomattaan altistua tupakansavulle tai siirtyä paikaltaan toisen henkilön tupakoinnin vuoksi. Tupakointikielto koskisi ensinnäkin tilaisuuden seuraamista varten rakennettuja katsomoita ja katoksia myös silloin, kun ne ovat tilapäisiä. Säännöksessä mainittu oleskelu paikoillaan ei kuitenkaan edellytä esimerkiksi paikkalippujen myyntiä katsomoon. Tilaisuuden seuraamiseen välittömästi tarkoitettu alue on esimerkiksi esiintymislavan edusta ja välitön läheisyys, johon yleisöllä on pääsy. Tilaisuuden järjestäjillä on parhaat mahdollisuudet arvioida, mitkä ulkoalueet on tarkoitettu tilaisuuden seuraamiseen.

Kuten voimassa olevan lain 13 §:ssä, myös lakiehdotuksen nojalla tilaisuuden järjestäjä voi sallia tupakoinnin tähän tarkoitukseen varatussa tilan osassa siten, ettei tupakansavu pääse niihin tiloihin, joissa tupakointi on kielletty. Lisäksi tupakointi on sallittu muualla kuin varsinaisella

katsomoalueella. Tilaisuuden järjestäjän tai ulkotilan haltijan tulee osoittaa tupakointikielto opasteilla ja ohjeistaa esimerkiksi järjestyksenvalvojat puuttumaan kiellon rikkomiseen.

Asuinkiinteistöjen yhteisten tilojen tupakointikieltoja ehdotetaan selkeytettäväksi siten, että kiello koskee yhteisiä ja yleisiä tiloja, kuten rappukäytäviä ja yhteiskäytössä olevia tiloja, kuten ullakoita ja muita säilytystiloja, kerhotiloja ja pesutupia. Asunto-osakeyhtiö voi lisäksi kieltää tupakoinnin hallitsemallaan yhteisellä ulkoalueella rakennuksen ilmanottoaukkojen läheisyydessä, lasten leikkialueilla ja yhteisillä parvekkeilla. Valiokunta pitää ehdotettuja säännöksiä perusteltuina.

Valiokunta korostaa, että yleisötilaisuuksien ja asuinkiinteistöjen tupakointia koskevat viranomaisohjeet tulee laatia siten, että lakia sovelletaan nykyistä yhdenmukaisemmin ja että tilaisuuksien järjestäjät ja esimerkiksi asunto-osakeyhtiöiden hallitusten jäsenet voivat selkeästi todeta heidän vastuulleen kuuluvat toimenpiteet tupakoinnin rajoittamisessa. Rajoitusten toteuttamiseen tarvittava viranomaisneuvonta on myös järjestettävä helposti saatavaksi.

Tupakkatuotteiden esilläpito

Tupakan mainonta on ollut kiellettyä jo vuodesta 1977, ja kielloa laajennettiin epäsuoraan mainontaan ja myyinnedistämiseen vuonna 1994. Tupakkatuotteiden markkinointia rajoitetaan edelleen vähentämällä niiden esilläpitoa myyntipaikoissa. Tupakkatuotteita markkinoidaan käytännössä pakkausten ulkoasua kehittämällä ja sijoittamalla ne harkitusti vähittäismyyntipisteissä ja siten kansalaisten arkisessa asiointiympäristössä.

Valiokunta pitää perusteltuna ehdotettua tupakkatuotteiden esilläpidon kieltämistä. Esityksen perusteluissa todetaan, ettei esilläpitoa pidetä asiakaspalveluun kuuluvia toimia, joissa tupakkatuotteet näkyvät hetkellisesti asiakkaille. Valiokunnan käsityksen mukaan on selvää, että perusteluissa mainittujen esimerkkien lisäksi on muitakin tilanteita, joita ei voida katsoa esilläpitoikiellon vastaisiksi toimiksi. Tällaisia ovat esimerkiksi tavaroiden hyllyttäminen tai inventaa-

riot, joiden yhteydessä tupakkatuotteita voi hetkellisesti olla asiakkaiden nähtävillä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että tupakkatuotteiden sijoittelussa otetaan huomioon, ettei vähittäismyynnin työntekijöille aiheudu sijoittelusta ergonomisia ongelmia eikä väkivallan kohteeksi joutumisen vaaraa.

Perustuslakivaliokunta katsoi lausunnossaan, että tupakkatuotteiden markkinoinnin rajoitukset vaikuttavat tarpeettoman ankarilta. Perustuslakivaliokunta katsoi, että sääntelyn oikeasuhtaisuutta olisi omiaan parantamaan esimerkiksi se, että asiakkaalla olisi mahdollisuus tutustua myyntipisteessä siellä kaupan olevia tupakkatuotteiden tavaramerkkejä esittelevään kuvaan sekä saada myös mukaansa painettu luettelo kyseisessä myyntipaikassa kaupan olevista tupakkatuotteista.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa tupakkalain 8 a §:n muuttamista tältä osin perustuslakivaliokunnan ehdottamalla tavalla. Jotta vähittäismyynnissä pyynnöstä mukaan annettavista luetteloista ei muodostuisi uutta markkinoinnin välinettä, pitää valiokunta perusteltuna, että luetteloissa ei ole kuvia, vaan ainoastaan tupakkatuotteiden nimet ja hinnat.

Perustuslakivaliokunta piti tärkeänä, että tupakkatuotteiden esilläpitokielloa tupakkakaupoissa lievennetään esimerkiksi niin, että tupakkatuotteiden markkinointi ei saa olla niitä ulospäin näkyvällä tavalla esille pantaessa selvästi hallitsevassa asemassa. Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että tupakan näyteikkunamainonta on ollut mainontakiellon vastaista jo vuodesta 1976, eikä valiokunta pidä perusteltuna mainontakiellon lieventämistä. Valiokunta yhtyy kuitenkin perustuslakivaliokunnan käsitykseen siitä, että alaikäisen pääsyn kieltäminen myyntipaikkaan on syytä poistaa säännöksestä.

Lääkelain muutosehdotukset

Tupakoinnin lopettamiseen tarkoitettujen nikotiinivalmisteet ovat lääkevalmisteita, joiden vähittäismyynti on rajoitettu. Aiemmin vain apteekeista ostettavia valmisteita on vuodesta 2006 lähtien voinut ostaa myös tupakkaa myyvistä myyntiluvan saaneista kaupoista, kioskeista ja

huoltoasemilta. Nyt ehdotetulla myynnin laajentamisella ravitsemisliikkeisiin pyritään edelleen kaventamaan tupakan ja nikotiinivalmisteiden saatavuuden välistä eroa.

Nikotiinivalmisteet lisäävät tupakoinnin lopettamisen onnistumismahdollisuuden jopa kaksinkertaiseksi riippumatta valmistemuodosta. Tähän tavoitteeseen päästään kuitenkin vain valmisteiden oikealla käytöllä, jossa annokset ovat riittävän suuria ja hoitoaika on riittävän pitkä. Myös nikotiinivalmisteiden pitkäaikaisen käytön aiheuttamasta riippuvuudesta eroon pääseminen edellyttää tukea ja neuvontaa. Valiokunta pitää nikotiinivalmisteiden myynnin laajentamista ravitsemisliikkeisiin perusteltuna, mutta katsoo, että valmisteiden käytön asianmukaisuutta on edelleen seurattava ja lisättävä kansalaisten tietoisuutta nikotiinivalmisteiden oikeasta käytöstä.

Tupakkalain valvonta

Perustuslakivaliokunta kiinnitti lausunnossaan huomiota siihen, että tupakkalain ohjausta ja valvontaa koskeva sääntely muodostuu erittäin vaikeasti ymmärrettäväksi ja erikoiseksi ennen kaikkea sen vuoksi, että tupakointikieltojen soveltamisalaa laajennetaan, kun taas ohjausta ja valvontaa koskeviin säännöksiin tehdään vain vähäisiä tarkistuksia.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta kiinnitti viime vuonna voimaan tulleen vähittäismyynnin luvanvaraisuuden yhteydessä myös huomiota tupakkalain valvonnan toimivuuteen ja voimavarojen riittävyyteen (StVM 20/2008 vp). Esitettyjen rajoitusten käytännön valvonnan vaikeuksiin ja valvonnan edellyttämien voimavarojen arviointiin olisi esityksessä ollut syytä kiinnittää nyt enemmän huomiota. Valiokunta toteaa, että tupakkalain ohjausta ja valvontaa koskevien voimassa olevien säännösten tarkoituksenmukaisuutta on tarpeen selvittää ja arvioida vielä erikseen ottaen huomioon myös tupakointirajoitusten laajentaminen nyt käsiteltävässä lakiehdotuksessa.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta

6 §. Perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella 2 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että laboratorion toiminta voitaisiin keskeyttää toiminnan kannalta olennaisen syyn vuoksi tilanteessa, jossa huomautukset tai varoitukset eivät ole johtaneet puutteiden korjaamiseen.

8 a §. Perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi alaikäisten pääsyn kieltäminen tupakkakauppaan tuotteiden esilläpidon ehtona.

Pykälän 4 momentin säännös ehdotetaan muutettavaksi siten, että asiakkaalla on mahdollisuus tutustua myyntipisteessä tupakkatuotteiden kuvastoon ja saada mukaansa tupakkatuotteista ja niiden hinnoista painettu luettelo.

9 §. Valiokunta ehdottaa, että kytkeykaupan kieltä sovelletaan myös tupakan vastikkeisiin, joita lakiehdotuksessa koskevat muutoinkin samat säännökset kuin esimerkiksi tupakan jäljitelmää.

10 a §. Valiokunta ehdottaa uutta 2 momenttia sen selkeyttämiseksi, ettei laittomana maahan tuontina pidetä nuuskan pitämistä suljetussa myyntitilassa tai varastossa kansainvälisessä liikenteessä olevan aluksen saavuttua Suomen alueelle.

12 §. Perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella valiokunta ehdottaa, että 1 momentin 6 kohdasta poistetaan ehdotettu tupakointikielto muun kuin yleisen kulkuneuvon sisätiloissa silloin, kun tilassa oleskelee alaikäinen.

Valiokunta ehdottaa yleisperusteluissa esitetyistä syistä 1 momentin 8 kohdassa ehdotetun ulkotilaisuuksien tupakointikiellon sanamuodon tarkistamista.

13 §. Edellä 12 §:ään ehdotetun muutoksen vuoksi ehdotetaan, että 6 momentista poistetaan

maininta tupakointikiellosta muissa kuin yleisissä kulkuneuvoissa.

14 b §. Valiokunta ehdottaa, että 2 momenttiin lisätään viittaukset tullin tehtäviin kuuluviin maahantuontirajoitusten ja -kieltojen valvontaan.

17 §. Valiokunta ehdottaa 2 momentin säännösviittauksen teknistä korjaamista.

Voimaantulosäätös. Tupakkatuotteiden automaattisten myyntilaitteiden kiellon voimaantulo ehdotetaan siirrettäväksi yhdellä vuodella, jotta esityksessä tarkoitettu neljän vuoden siirtymäaika käytännössä toteutuu lain vahvistamisajankohdasta riippumatta.

2. Laki lääkelain 54 a ja 54 e §:n muuttamisesta

54 §. Valiokunta ehdottaa 2 momentissa viraston nimen korjaamista voimassa olevan lain mukaisesti Lääkealan tutkimus- ja kehittämiskeskukseksi.

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13 päivänä elokuuta 1976 annetun lain (693/1976) 10 b §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 984/2008,

muutetaan lain nimike, 1 §, 2 §:n 16 kohta, 6 a ja 6 b §, 4 luvun otsikko, 7—10 a ja 11—13 §, 13 a §:n suomenkielinen sanamuoto, 13 e §, 14 b §:n 1 ja 3 momentti, 17—21, 31, 31 a, 31 c ja 31 d §, 31 e §:n 1 momentti ja 33 a §:n 1 momentin 1 kohta,

sellaisena kuin niistä ovat 2 §:n 16 kohta, 12 ja 13 e § sekä 14 b §:n 1 ja 3 momentti laissa 700/2006, 6 a § laissa 498/2002 ja mainitussa laissa 984/2008, 6 b, 11 ja 18 § mainitussa laissa 498/2002, 4 luvun otsikko ja 31 e §:n 1 momentti laissa 412/2009, 7 § mainituissa laeissa 498/2002, 984/2008 ja 412/2009, 8 § laissa 765/1994 ja mainitussa laissa 984/2008, 10 § mainitussa laissa

Aloitteet

Valiokunta ehdottaa tupakkalain rangaistussäännösten hyväksymistä hallituksen esityksen mukaisina. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoite LA 111/2008 vp on hylättävä.

Valiokunta ehdottaa tupakkatuotteiden ja hallussapidon kieltämistä alle 18-vuotiaalta lain 11 §:ssä. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoite LA 115/2008 vp on hylättävä.

Valiokunta ehdottaa suussa käytettäväksi tarkoitettun tupakan maahantuontikiellon laajentamista tupakkalain 10 a §:ssä. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoite LA 133/2008 vp on hylättävä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset) ja

että lakialoitteet LA 111/2008 vp, LA 115/2008 vp ja LA 133/2008 vp hylätään.

765/1994, laissa 487/1999 ja mainitussa laissa 984/2008, 10 a § mainitussa laissa 487/1999, 13 § mainituissa laeissa 765/1994 ja 700/2006, 13 a §:n suomenkielinen sanamuoto mainitussa laissa 765/1994, 17, 31, 31 a, 31 c, 31 d ja 33 a §:n 1 momentin 1 kohta mainitussa laissa 984/2008, 19 § laissa 1148/1994, 20 § (*poist.*) laeissa 487/1999 ja 498/2002, 21 § laissa 1541/2001 ja mainituissa laeissa 498/2002 ja 984/2008 sekä

lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 953/1992 ja mainituissa laeissa 487/1999, 498/2002, 700/2006 ja 984/2008, uusi 17 ja 18 kohta ja lakiin uusi 8 a § seuraavasti:

Tupakkalaki

1 ja 2 §
(Kuten HE)

6 a §
(Kuten HE)

6 b §
(1 mom. kuten HE)

Lupa- ja valvontavirasto voi keskeyttää laboratorion toiminnan määräajaksi myös, jos sillä on *toiminnan kannalta olennaisessa asiassa* perusteltu syy epäillä testauslaboratoriota koskevien tietojen oikeellisuutta tai testauslaboratorion toiminnan asianmukaisuutta *eivätkä laboratoriolle annetut huomautukset tai varoitukset ole johtaneet puutteiden korjaamiseen.*

(3 ja 4 mom. kuten HE)

4 luku

Maahantuonti, hallussapito, myynti ja muu luovuttaminen sekä mainonta

7 ja 8 §
(Kuten HE)

8 a §
(1 mom. kuten HE)

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta sellaiseen erillisellä sisäänkäynnillä varustettuun pääosin tupakkatuotteita ja tupakointivälineitä myyvään myyntipaikkaan, jossa myytäviä tupakkatuotteita ei voida nähdä myyntipaikan ulkopuolelta (*poist.*).

(3 mom. kuten HE)

Tupakkatuotteiden vähittäismyyjä saa (*poist.*) esittää tupakkatuotteiden ostajalle *tämän pyynnöstä myyntipaikassa* vähittäismyynnissä myytävänä olevien *tupakkatuotteiden pakkauksia esittävän painetun kuvaston. Vähittäismyyjä saa myös luovuttaa ostajalle tämän pyynnöstä tupakkatuotteista ja niiden hinnoista painetun luettelon. Kuvaston ja luettelon sisällöstä ja ulkoasusta säädetään tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.*

9 § (*Uusi*)

Tupakan, tupakkatuotteen, *tupakan vastikkeen ja tupakkajäljitelmän* sekä tupakointivälineen kytkeminen muiden tuotteiden myyntiin tai luovutukseen taikka palvelujen antamiseen on kielletty.

10 §
(Kuten HE)

10 a §
(1 mom. kuten HE)
Edellä 1 momentissa tarkoitettu maahantuontikielto ei koske kansainvälisessä liikenteessä käytettävän vesi- tai ilma-aluksen suljetussa myyntitilassa tai varastossa olevaa tuotetta. (*Uusi*)

(3 ja 4 mom. kuten HE:n 2 ja 3 mom.)

11 §
(Kuten HE)

12 §

Tupakointi on kielletty:
 (1—5 kohta kuten HE)
 6) yleisten kulkuneuvojen sisätiloissa
(poist.);
 (7 kohta kuten HE)
 8) *ulkoalueilla järjestettävien yleisten tilaisuuksien katoksissa ja katsomoissa sekä muissa tilaisuuden seuraamiseen välittömästi tarkoitetuissa tiloissa*, joissa osallistujat oleskelevat paikoillaan.
 (2 ja 3 mom. kuten HE)

13 §

(1—5 mom. kuten HE)
 Edellä 12 §:ssä tarkoitettun sisätilan tai ulkoalueen haltijan ja yleisen tilaisuuden järjestäjän sekä tämän pykälän 1—3 momentissa tarkoitettun tupakointiin varatun tilan haltijan tulee asettaa näkyville tupakointikiellon ja tupakointiin tarkoitettun tilan osoittavat opasteet, jollei kysymys ole luonnollisen henkilön kodista *(poist.)*. Tarkempia säännöksiä opasteesta ja sen asettamisesta voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

13 a ja 13 e §
 (Kuten HE)

14 b §

(1 mom. kuten HE)
 Tulli valvoo tämän lain 7 b §:ssä tarkoitettujen tuontirajoitusten sekä 10 a §:n 1 momentissa ja 11 §:ssä tarkoitettujen maahantuontikieltojen noudattamista.
 (3 mom. kuten HE)

17 §

(1 mom. kuten HE)
 Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan säännösten vastaista toimintaa, kunnan tulee kieltää säännösten vastainen toiminta. Kunta voi myös ilmoittaa asiasta:
 (1 kohta kuten HE)
 2) Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastolle, jos kysymys on 5, 6, 6 a—6 c tai 7, 7 a, *(poist.)* 8 tai 9 §:n vastaisesta menettelystä.

18—21, 31, 31 a, 31 c—e ja 33 a §
 (Kuten HE)

Voimaantulosäännös

(1 ja 2 mom. kuten HE)
 Lain 10 a §:n 3 momentti tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2015. Ennen sen voimaantuloa automaattisiin myyntilaitteisiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.
 (4 ja 5 mom. kuten HE)

2.

Laki

lääkelain 54 a ja 54 e §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 10 päivänä huhtikuuta 1987 annetun lääkelain (395/1987) 54 a §:n 1 momentti ja 54 e §, sellaisina kuin niistä on 54 a §:n 1 momentti laissa 22/2006 ja 54 e § laeissa 22/2006 ja 773/2009, seuraavasti:

54 a § (Kuten HE)	nikotiinivalmisteisiin on liitettävä erilliset käyttöohjeet. <i>Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus</i> antaa tarvittaessa määräyksiä ohjeiden sisällöstä.
54 e § (1 mom. kuten HE) <i>Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus</i> voi määrätä, että vähittäismyynnissä myytäviin	Voimaantulosäännös (Kuten HE)

Helsingissä 9 päivänä kesäkuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Inkeri Kerola /kesk	Jukka Mäkelä /kok
vpj. Sirpa Asko-Seljavaara /kok	Tuomo Puumala /kesk
jäs. Outi Alanko-Kahiluoto /vihr	Päivi Räsänen /kd
Maria Guzenina-Richardson /sd	Paula Sihto /kesk
Arja Karhuvaara /kok	Satu Taiveaho /sd
Anneli Kiljunen /sd	Lenita Toivakka /kok
Marjaana Koskinen /sd	Erkki Virtanen /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen.